



A tudományos tájékoztatás útvesztőiben – A szociális szakfolyóiratok lehetőségei

Ferge Zsuzsa szakmai örökségének nyomában –
a társadalompolitika feltűnő és eltűnő esélyei

A kerekasztal-beszélgetés időpontja: 2022. november 17.

A beszélgetés a Ferge Zsuzsa Szabadegyetemen hangzott el.

A program a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Szociológiai Gyűjteményének szervezésében, a Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület szakmai támogatásával valósult meg.

RÉSZTVEVŐK:

Czibere Ibolya, az Esély főszerkesztője

Lévai Katalin¹, az Esély alapító főszerkesztője

Szoboszlai Katalin, a Párbeszéd főszerkesztője

MODERÁTOR:

Lakner Zoltán, a Jelen alapító főszerkesztője

AZ INTERJÚ ÁTIRATÁT KÉSZÍTETTE ÉS A SZÖVEGET GONDOZTA:

Kerékgyártó Ágnes, osztályvezető, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár

Lakner Zoltán: A szociálpolitikai folyóiratokról fogunk beszélgetni, én úgy fordítottam le magamnak, hogy a szociális szakma nyilvánosságáról fogunk eszmét cserélni. A meghatározó első folyóirat, az *Esély* és egy szintén meghatározó folyóirat, a *Párbeszéd* alapító, illetve jelenlegi főszerkesztői vannak jelen. Először Lévai Katalint, szociológust, egykori esélyegyenlőségi minisztert, az *Esély* alapító főszerkesztőjét kérem, hogy bevezetésként mondjon pár szót a kezdetekről.

Lévai Katalin: Kicsi volt, sárga volt, de a miénk volt. Ez volt az első szám, aminél elkövetünk egy apró, lelkesültségünkéből fakadó hibát: nem olvasható a cím. Megjelent egy folyóirat, az első magyar társadalompolitikai folyóirat, 1989 szeptemberében, a rendszerváltás pillanatában, csodálatos nevekkel, és remek írásokkal, de a cím nem olvasható... Úgyhogy ezen az „apró” hibán javítottunk, a következő szám szürke lett, és innentől kezdve el lehet olvasni, hogy *Esély*nek hívják ezt a folyóiratot.

Röviden arról szeretnék beszélni, hogy milyen szellemi közegben jött létre ez a folyóirat a nyolcvanas évek végén, mert nagyon erősen hozzátartozik ahhoz a szellemiséghez, ahhoz a nyilvánossághoz, amit Zoli is említett. A nyolcvanas évek – ahogyan az itt ülők nagyon jól tudják, csak azért érdemes felidézni, mert így kontextusba kerül az *Esély* megjelenése – egy nagyon izgalmas, nagyon mozgalmas, várakozásokkal teli, feszült időszak volt, amely időszak megteremtette a terepet (megágyazott) annak, hogy folyóiratok jöjjenek létre. Szabadegyete-

¹ Lévai Katalin kerekasztal-beszélgetésben elhangzott szövege megjelent a Népszava Szép Szó irodalmi mellékletében.



mek voltak nagyon szép számmal akkoriban, Pesten és Budán, különböző romlakásokban, a budapesti értelmiségi ellenzékiek által szervezve; nagyon jó műhelyek, ahol élénk viták, parázs beszélgetések zajlottak. Akkoriban alakult meg egy-két alapítvány, amelyet akkor még betiltottak, és rengeteg zaklatásnak volt kitéve, ilyen volt például a SZETA. Akkor alapultak szalonok – ilyen volt az Alma utcai szalon, Ferge Zsuzsának az idővel közintézménnyé vált szalonja, ahol nagyon sokan, társadalompolitikusok, társadalomtudósok, fiatalok, idősek egyaránt találkoztak. Tehát egy rettenetesen izgalmas, mozgalmas időszak, amelyben arról beszélni, hogy szegénység van, kirekesztés van, dezintegráció van, hogy milyen a cigányok helyzete, nem nagyon lehetett még a hivatalos nyilvánosságban, volt viszont szamizdat irodalom, volt *Beszélő*. És a *Beszélő*ben, valamint ezekben a szalonokban, lakásokban, a formálódó demokratikus értelmiség köreiben nagyon sokan nagyon sokat beszéltek erről, és próbálták valamilyen módon megoldani ezt a helyzetet – Solt Ottilia SZETA-mozgalma jó példa erre. Egy olyan időszak volt, amikor a múltunk sötét volt, a jelenünk izgalmas, vibráló, feszültségekkel teli, és a jövő biztató, mert arra számítottunk, hogy változások lesznek, nagy változások, és ezek a változások be is következtek 1989-ben. Ha összehasonlítom a mai korszakkal, akkor azt mondhatom, hogy a múlt sötét, a jelen elkeserítő, és a jövő rémisztő. Ez egy lényeges különbség, erről érdemes beszélni, hogy akkor egy olyan időszakban éltünk, amikor tényleg tele voltunk reménnyel, fiatalok is voltunk, fiatal ellenzékiek lenni nagyon jó volt a nyolcvanas években.

1985-ben Ferge Zsuzsa elindította a háború utáni első magyar társadalompolitikai képzést. Egy olyan szociológiai csapatot hívott össze, akinél elszántabb, elhivatottabb emberekkel és tudósokkal én azóta sem találkoztam. Néhány nevet engedjék meg, hogy felsoroljak, hogy kik voltak a tanáraink. Hozzáteszem, hogy ez volt a „null széria”, úgy indultunk el, hogy nem tudtuk, hogy szociológusok leszünk, szociálpolitikusok, társadalompolitikusok vagy szociális munkások. Fogalmunk nem volt arról, hogy milyen akkreditációt kapunk, és ez annak volt köszönhető, hogy egy „csúszkálós” rendszerben éltünk, ahol már lehetett a hatalommal egy kicsit egyezkedni, Bánfalvi István volt akkor a népjóléti államtitkár, Csehák Judit a miniszter-asszony. Velük már lehetett egyezkedni arról, hogy egy ilyen képzés elinduljon, de azt még nem tudtuk, hogy milyen akkreditációt kapunk, tehát az első év nulladik széria, amelyik elindult, ez egy nagyon különös évfolyam volt. Tanáraink Ferge Zsuzsa, Gönczöl Katalin, Hegyesi Gábor, Léderer Pál, Nagy Endre, Somlai Péter, Talyigás Katalin, Szalai Júlia, Goldschmidt Dénes, Gerevich József – csak néhány nevet emeltem most ki, de ők elég szépen mutatják azt, hogy milyen színvonalú volt ez a képzés.

Tehát elindult egy nagyon jó szakmai képzés, aminek a különlegessége az volt, hogy a tanárok és a diákok együtt alakították ki a szakma nyelvét, a szakma identitását, együtt találtuk ki, hogy milyen arányokban legyenek jelen bizonyos tárgyak. Képzelenek el egy olyan képzést, ahol a tanárok beültek egymás óráira. Én még ilyet azóta se láttam. Én is utána még sokáig tanítottam, Debrecenben, több mint tíz éven át, soha senki nem ült be az órára, én se ültem be másoknak az órájára, lehet, hogy nem is volt annyira érdemes. De erre a képzésre érdemes volt bejönni és beülni, és be is ültek egymáshoz a tanárok, és vitatkoztak azon, hogy ez az óra most jó volt, nem volt jó, és bevonták a diákokat. Tehát fantasztikus élményeink vannak ebből az időszakból. A képzés nagy hiányossága volt, ami senkinek sem a hibája, hanem a helyzetből adódott, hogy nem voltak jegyzetek, hiszen ez volt az első ilyen típusú képzés. Nem volt meg Magyarországon a külföldi szakirodalom, nem voltak lefordítva ezek a fontos kutatási anyagok és egyéb szociológiai művek, amelyek már nyugaton elterjedtek. Éreztük, hogy szükség



lenne jegyzetekre, külföldi szakirodalomra, műhelymunkára. És nem csak mi beszélgettünk nagyon sokat az Alma utcában Ferge Zsuzsával arról, hogy létre kellene hozni egy folyóiratot, hanem általában, sokan felvetették, hogy a második nyilvánosságot első nyilvánossággá kellene tenni. Erre még akkor nem voltak reményeink, nagyon szépen működött a szamizdat irodalom, szépen működtek a szalonok és különböző szabadegyetemek.

1989-ben, amikor a rendszerváltás ezt lehetővé tette, elindult egy hatalmas alapítási láz, és mindenki folyóiratokat hozott létre, és ez volt az a kitüntetett pillanat, amikor mi is megalapítottuk az *Esélyt*. Az *Esélyben* lényegében azok a kollégák vettek részt, akik tanítottak engem, egy érdekes helyzet állt elő az én szempontomból, mert én a hallgatójuk voltam '85-től '89-ig; '89-ben pedig ők lettek a szerkesztőbizottság tagjai és én a főszerkesztő. Ez nem volt egy egyszerű helyzet, de megoldottuk. Ferge Zsuzsa volt a szerkesztőbizottság elnöke, rajta kívül Nagy Endrét, Romhányi Juditot, Szelényi Ivánt, Csepeli Györgyöt, Balipap Ferencet még érdemes említeni és volt egy csodálatos titkára az *Esélynek*, Berényi Márta, akit mindenképpen szeretnék megemlíteni és Mosonyi Ferencet, aki szintén nagyon sokat segített az *Esélynek* a létrehozásában és működtetésében.

Mi volt a célja? Talán a legfontosabb célja az volt, hogy egy olyan nyelvet teremtsen meg, a szociálpolitika, a társadalompolitika nyelvét, amelyik nem létezett korábban, és amelyik nagyon kevésbé volt befogadható. Ez egy eléggé szakzsargonokra épülő tudomány, nagyon kevésbé fogja meg a közönséget, és mindenképpen érdemes gondolkodni azon, hogy hogyan lehet új kifejezéseket, új fogalmakat, új szakkifejezéseket bevezetni, azért, hogy nyitottabb legyen, hogy minél több ember olvassa, és a nagyközönség számára is fogyasztható legyen, és különösen azért, mert ahogyan ezt említettem, a nyolcvanas években olyan fogalmak mint szegénység, integráció, dezintegráció, kirekesztés az első nyilvánosságban nem szerepeltek. Volt a halmozottan hátrányos helyzet, voltak ilyen csúsztatott, elkent fogalmak, de tiszta fogalmak nem voltak.

Az egyik célunk mindenképpen az volt, hogy megteremtteni a szakma nyelvét, a másik célunk az, hogy megmutatni azt, ami a látható világ mögött van, a láthatatlant, a láthatatlan embereket. A nagy narratívák mögött, a nagy strukturális elemzések mögött meghúzódó személyes sorsokat, személyes életeket, amelyek megmutatják azt, hogy tulajdonképpen milyen Magyarországon élünk. Nagyon elkötelezettek voltunk amellett, hogy ezeket a kis történeteket úgy mutassuk meg, ahogyan azt a szociális munka tudja. Voltak is viták, mert az első egy-két számban még nem volt szociális munka rovat. A rovatok kialakításáért elég komoly harcok folytak, végül Talyigás Katalin és Hegyesi Gáborral együtt a szociális munka rovatot bevezettük, és az ő személyük nagyon fontos is volt. A Hilscher Rezső Alapítványnak a folyóirata az *Esély*, Hegyesi Gábor ismertette meg velünk Hilscher Rezsőt, mint nagyszerű szociálpolitikust, aki 1957-ben halt meg, és a settlement mozgalmat, és olyan példaértékű mozgalmakat, amelyekről nagyon keveset tudtunk, Talyigás Katalinnak pedig olyan szociális munka tudása van, ami nagyon keveseknek volt ebben az országban. Mindenképpen fontos volt, hogy egy ilyen rovatot elindítottunk. De aztán később elindítottunk nőszorokkal, feminizmussal foglalkozó rovatot, ami az én dilim volt, én ezt nagyra értékeltem, hogy lehetett változtatni a rovatokat. Mint ahogy be lehetett hozni külföldről rengeteg szakirodalmat, amit Ferge Zsuzsának megint csak nagyon nagy részben köszönünk, Léderer Pálnak nagyon nagy részben köszönünk, Nyilas Mihálynak, aki nagyon sokat fordított, Bourdieu-tól Castelig, Lesemann és Hayeken keresztül, a legnagyobb szerzők jelentek meg ebben a folyóiratban és jelennek meg mind a mai napig.



Nagyon fontos volt, hogy a történetiséget ismerjük meg, hogy milyen volt a magyar szociálpolitika és társadalmpolitika története. Mert hogyha nem ismerjük a történetünket, akkor nagyon nehéz gyökerek nélkül továbblépni. Erre is lett egy rovatunk, szakmatörténeti és társadalomtörténeti – Öry Csaba például, hogyha emlékeznek a nevére, akkor ő még nem azon az oldalon állt, hanem ezen az oldalon – és ő is nagyon sokat tett ebbe.

Peter Townsend, Adrian Sinfield, Georg Vobruba, Frédéric Lesemann, Robert Castel, Pierre Bourdieu – akik szociológiában járatosak, tudják, hogy ezek milyen nevek – az ő írásaikat folyamatosan hoztuk. Borzasztóan nagyra értékeltem azt, hogy a Zsuzsa fordított, amellet, hogy állandóan beszámolt konferenciákról, cikkeket írt, a szerkesztőbizottság elnöke volt, és emellett még fordított is – szerintem szenzációs teljesítmény volt ez.

Esély Műhelyeket indítottunk, ezt nagyon szerettük, az Esély Műhelyekben – megint csak gyorsan neveket mondok – Hankiss Elemér, Ferge Zsuzsa, Berend T. Iván, Popper Péter, Goldschmidt Dénes, Gönczöl Katalin, Polcz Alainé, Losoncy Ágnes, Aczél Anna – velük folytak a beszélgetések. Itt jegyezném meg azt, hogy ezeket az Esély Műhelyeket a Villányi úti központban tartottuk, legalább százan voltak mindegyik alkalommal, ami megdöbbenő mai fejünkkel, hogy egy társadalmpolitikai eseményre ennyien eljöttek. Popper Péter egy guru volt, ha ő ott megjelent, akkor tényleg izzott a levegő, és egy óriási show-t adott le, amit rettenetesen élveztek az emberek, de ez csak egyetlenegy példa, mások is bevonoztak tömegeket. Tehát sokkal inkább fókuszban volt. Akkor könnyebb volt, mert egy folyóirat volt, ez volt a mértékadó, és hát volt egy jó történetünk, egy nagyon egyszerű történet, a szabadság-egyenlőség-testvériség eszméjére épül, és ez akkor még lenyomta az Isten-haza-család történetet.

Lakner Zoltán: Köszönjük szépen. Nem állom meg, hogy az órára való beüléssel kapcsolatban ne említsem meg, hogy – most a közönség soraiban ülő – Orosz Éva egyszer beült az én órámra, az egészség-közgazdaságtan által alapított szakon, ahol én egészségpolitikát tanítottam... Ez nagyon ijesztő volt, mert Éva volt néhány évvel korábban az egyik legtöbbet követelő tanár, de egyébként kíváncsiságból ült be az órámra, szóval még ma is van néha ilyen műhelyként felfogott oktatás. Czibere Ibolyának adom át a szót, aki a Debreceni Egyetem Szociológia és Szociálpolitika Tanszékét vezeti, és 2020 óta az *Esély* főszerkesztője. És hangozson el az is, hogy kettőtök között Nyilas Mihály volt a főszerkesztő, hosszú éveken keresztül. Ibolya, parancsolj!

Czibere Ibolya: Köszönöm szépen, tisztelettel köszöntöm mindnyájukat, Czibere Ibolya vagyok, és egy picit pontosítás, hogy 2019 óta vagyok az *Esély* főszerkesztője. 2019 nyarán vettem át Nyilas Mihálytól a szerkesztési feladatokat, egy nagyon jól bevezetett, kiváló szakmaisággal irányított, a teljes szakma által ismert professzionális lapként kaptam meg. Nyilas Mihály hosszú-hosszú éveken keresztül szerkesztette a lapot és mindenki legnagyobb meglepésére. Felsőoktatási tananyagok születtek az általa szerkesztett számokból, illetve nem hiszem, hogy létezett olyan szociológus, szociálpolitikus, aki ne ismerte volna ezt a lapot. Tehát a szakmában is, közvetlenül a szakma-„csinálók” körében is nagyon ismert lap volt, nem tudom létezik-e másik ilyen lap, amelyet abban az időszakban ilyen szinten be tudtak volna vezetni. A gyakorlati életben is meg tudta állni a helyét, a tudományos környezetben is.

Nekem az volt a tisztem, mikor átvettem ezt a folyóiratot, hogy a színvonalát tartani kell, illetve az ismertségét és az elismertségét is tartani kell. Ugyanakkor 2019 nyara és 2020 február között nem sok idő telt el és kitört a járvány, és az teljesen átalakította a folyóiratok életét is, minden mást is, de a folyóiratok munkáját is. Leálltak a kutatások, lelassult minden, akik írják a



publikációkat, ők mindent félretettek, volt egy sokk, egy mentális nyomás a mi szakmánkon is azt hiszem – a szociális szakemberek óriási terhet kaptak azzal, hogy a járványban helyt kellett állni. Tehát ezt mi is, az *Esély* szerkesztése során nagyon komolyan megéreztük. Mindenesetre ezt az időszakot átvészeltük, és vannak olyan tervek, amelyeket gondolom később lesz lehetőség megbeszélni, arra nézvést, hogy a nemzetközi térben, illetve most a hazai folyóiratok között is hogyan lehet pozicionálni egy ilyen tematikájú lapot, és milyen nehézségekkel kell szembenéznünk – már csak ténylegesen a tematikája miatt. Ugyanakkor már Nyilas Mihály szerkesztése alatt ez a lap egy akadémiai folyóirattá vált, és a legmagasabb besorolású, „A” kategóriát kapta meg, úgyhogy erre nagyon vigyázunk, hogy ezt meg is tudjuk tartani. És ebben a munkában segít minket a Hilscher Rezső Alapítvány mint kiadónk, és nagyon-nagyon sokat jelent az MTA folyóirat-támogatási programja, ami nagy magabiztosságot ad a szerkesztői munkában, merthogy komoly anyagi támogatást kapunk a működtetésére.

Most, ha megengedik, nem is a technikai dolgokról beszélnék, hanem ahogyan én magam is már diákként is ennek a folyóiratnak a tanulmányaiból tanultam. Doktoranduszként is, szociológus és szociálpolitikus hallgatóként is, és aztán én magam is sokat tanítottam ezekből a folyóiratokból, tehát ahogy visszagondolok, illetve ahogy újraolvastam ezeket a cikkeket, ahogyan most készültem, és egy kicsit ráhangolódtam, hogy milyen tematikákban is publikál az *Esély* folyóirat, hogy milyen hangsúlyokat véltem felfedezni visszamenőleg harminc évre, nem mondom, hogy könnyű egy struktúrát közvetíteni, de volt egy kérdés is arra, hogy nézzük meg, hogy gyakorlatilag mivel is foglalkozik az *Esély*, és hogyan lehetne ezt valamiféle tematikus szempontok szerint ismertetni. Megpróbálom a magam ízlése és a magam tudása szerint ezt összefoglalni.

Mivel a folyóirat társadalompolitikai és szociálpolitikai tematikájú, ezért nyilván nem megkerülhető, hogy ez a két kifejezés, hogy társadalompolitika és szociálpolitika, miért különül el a magyar nyelvben. Ez Ferge Zsuzsa nevéhez köthető, aki tudatosan különítette el ezt a két kategóriát, és ennek az elkülönítésnek végül az lett az eredménye, hogy a mai napig meghatározza azt a mondanivalót, tematikát, trendeket, amelyeket lehozunk a folyóiratban. Ezért úgy gondoltam, hogy egy kicsit végigszaladnék azon, hogy amikor társadalompolitikai tematikájú cikkekről beszélünk, akkor milyen hangsúlyokra gondolok, illetve, amikor szociálpolitikai tematikájú cikkekre, akkor milyenre. Ez azért is érdekes, mert ennek a lapnak a specialitása, hogy nem zárja be magát szakpolitikaként egy zárt körbe, hiszen oly mértékben számtalan összeérő tudományterület határvonalán helyezkedik el, hogy nem is lehetne ezt megtenni. A társadalomelméletek, a közgazdaságtudomány, politikatudomány, jogtudomány, közgazdaságtudomány, morális témák feldolgozásával foglalkozó tudományterületek – mindenhol ott van a társadalompolitika és a szociálpolitika témaköre is. Ezért amikor az *Esély*-be érkeznek cikkek, akkor ugyanarról a témáról láthatóan egy, valamilyen tudományos megközelítésben gondolkodnak szerzők, és mások pedig más összefüggésben. Hogy mondjak egy példát: egyes megközelítések jövedelemtranszfernek tekintik azt, amit más megközelítések politikai döntésnek, megint más megközelítések pedig szociális közigazgatásnak. És mindegyik nagyon izgalmas a maga nézőpontjából, nagyon érdekes megismernedni azokkal a gondolatokkal, amelyeket ezek a határterületek jelentenek a társadalompolitikának és a szociálpolitikának is.

Ami nagyon lényeges kérdés, és szerintem meghatározza a folyóirat tematikáját, hogy a társadalompolitikák általában a társadalom szerkezetén belül a viszonyrendszerek megváltoztatására törekednek. És ebben nagyon fontos az, hogy ez a társadalmi szerkezet mikor milyen



módszerekkel változik, mikor milyen politikai éraban milyen beavatkozások azok, amelyek befolyásolni szeretnék a társadalom szerkezetét, és ebben a folyamatban nagyon fontos szerepet játszanak az értékek. A társadalompolitika az egy értékalapú tudomány, és ebben az értelemben nem lehet megkerülni, hogy értékítéleteket mondjon a szerző valamiféle jelenségről vagy jelenséghalmazról, és ezeket az értékítéleteket olykor politikai cselekvések alapján ideológiai környezetbe is helyezik. És egy ilyen társadalompolitikai-szociálpolitikai lapnak ezeket az értékítéleteket, ezeket az ideológiai felfogásokat tiszteletben tartva, elfogadva akár más típusú gondolatokat is, de fontos befogadni, hogy elinduljon valamiféle kommunikáció, vita, arról, hogy a társadalompolitikát milyen irányban lehetne jobbító szándékkal változtatni. Ezek a folyóiratok, ahogyan az *Esély* is, fontos platformjai lehetnek egy ilyen kommunikációnak a tudományos gondolkodás területén is, de közvetlenül a szakmában dolgozók véleményének a befogadására is gondolok.

A másik dolog, amit még kiemelnék vagy kihangsúlyoznék itt, hogy általában amikor társadalompolitikai kontextusban írnak szerzők valamilyen összefüggésről, akkor mindig vagy legtöbbször úgy ragadják meg a témát, hogy a társadalmon belül a társadalmi csoportok egymáshoz viszonyított helyzetén keresztül próbálják meg értelmezni azt, hogy miként kell egyik csoport helyzetén változtatni ahhoz, hogy a másik csoporté mondjuk javuljon. Nyilván a jobbítás szándéka kellene, hogy ebben szerepet játsszon. De ettől függetlenül látjuk, hogy egyik csoport helyzetének javítása együtt járhat egy másik csoport helyzetének gyengítésével is, és ezeknek a kommunikációja, ezeknek az összefüggéseknek a feltárása, úgy érzeltem, hogy az *Esély* első időszakában nagyon jelentősen jelen volt, illetve folyamatosan az elmúlt húsz évben, komoly tényező volt a társadalom szerkezetének alakítása szempontjából.

Illetve még egy dolgot emelnék ki, hogy a tanulmányok jó részében a hatalom, a pénz és a tudás mint alapforrások, vagy a hozzáférés ezekhez az elemekhez nagyon fontos szerepet játszik abban, hogy mely társadalmi csoportoktól veszik el a döntéshozók mindezt, és mely társadalmi csoportok felé közvetítik, és ezeknek az elemeknek a megjelenése, illetve az értelmezése nagyon fontos küldetése egy ilyen folyóiratnak, amely segít értelmezni azt, hogy a társadalompolitika milyen irányba megy és éppen mely társadalmi csoportoknak milyen irányban változik a helyzete.

A szociálpolitikai témaköröket teljesen másként látom tematizálódni a folyóirat életében, inkább szűkebb értelemben vett szükségletkielégítésekre fókuszálnak azok a tanulmányok, amelyek azt vizsgálják, hogy milyen szükségletek keletkeznek azzal, hogy a különböző politikák, például a gazdaságpolitika valamilyen módon, de diszfunkcionálisan működik, és vannak olyan csoportok, amelyek ennek eredményeként olyan hátrányba kerülnek, ahol már a szociálpolitikának kötelessége konkrét szükségleteket megfogalmazni, amelyek kompenzálják ezeket a diszfunkciókat.

Én három nagy témacsoportot véltem felfedezni a publikációkban, amelyek eddig az *Esély*-ben megjelentek. Az egyik témacsoportba azokat sorolnám, ahol a publikációk valamilyen intézményrendszert mutatnak be, az intézményesültséget a szociálpolitikának, egy olyan intézménycentrikus megközelítés, amely végeredményben a szociális közigazgatást jelenti, és ebben az értelemben azt mutatja be, hogy a közpénzekből milyen minőségű ellátórendszerek, cselekvési rendszerek működnek a szociálpolitika területén.

A másik típusa a publikációknak egyértelműen a funkciókra irányul: sokféle funkciója van a szociálpolitikának, de funkcionálisan azt vizsgálják ezek a cikkek hogy a társadalmi feszültsége-



ket mi generálja, illetve hogy hogyan lehet ezeket enyhíteni, hogy a társadalom harmóniáját, békéjét miként lehet fenntartani szociálpolitikai beavatkozásokkal, és melyek azok a helyzetek vagy jelenségek, amelyek társadalmi csoportok közötti konfliktusokat generálnak, és ezeket a konfliktusokat milyen szinten hogyan lehet enyhíteni. A funkcionális működésnél elsősorban a társadalmi dezorganizáció, a deviáns viselkedések, a deviáns jelenségeknek a megelőzése, vagy ha már kialakultak, akkor ezek enyhítése áll az ilyen típusú cikkeknek a középpontjában.

Utolsóként pedig, amit a saját tipológiámba beépítenék, ez a strukturális kérdések köre, a strukturális kérdéseket úgy értem, hogy vannak olyan beavatkozások, amit már a társadalompolitikánál is felfedezni véltünk, amely a társadalomszerkezetben meglévő feszültségeket próbálja feltárni, abban az értelemben, hogy a források elosztásáért küzdelem zajlik. És ahogy már korábban említettem, a szociálpolitikának komoly felelőssége, hogy a hatáskörébe tartozó szükségleteket felismerje, kommunikálja, és azokért lépéseket tegyen, tehát hogy védje azoknak az érdekeit, akiknek a szükségleteit kihangosítja. Ugyanakkor, ha egy társadalmi csoport szükségletei kihangosodnak, az nem feltétlenül jelent elfogadást egy másik társadalmi csoport körében, és ezeknek az érdekellentéteknek a bemutatása jelenik meg még ezekben a tanulmányokban, hogy nem feltétlenül fogadja el az egyik társadalmi csoport konkrét szükségletként egy másik társadalmi csoport általunk szükségletnek vélt igényeit. Felvezetésként szerkezeti-leg nagyjából így látom az *Esély* folyóiratot.

Lakner Zoltán: Köszönjük szépen Ibolyának, és azt is köszönöm, hogy bevezetted az esetleg nem szociálpolitika szakos közönséget abba, hogy a társadalompolitika fogalma hogy jön itt a képbe, és mi a különbség a szociálpolitikához képest – ezzel mi elég sokat szoktunk bibelődni. És ha jól tudom velünk van negyedik megszólalóként Szoboszlai Katalin is online; szociális munkás, főiskolai docens, akit még az a próbatételekkel teli szerencse is ért, hogy a Szociális Szakmai Szövetség elnöke is lehet ezekben a daliás időkben. És a *Párbeszéd: Szociális munka* című online folyóirat főszerkesztőjeként kérlek, hogy szólj hozzá ehhez a témakörhöz.

Szoboszlai Katalin: Köszönöm szépen a felkérést, a *Párbeszéd: Szociális munka folyóirat* létrejöttéről, küldetéséről és megjelenéséről szeretnék egy rövid összefoglalást adni. A folyóiratok sorában a legfiatalabb a *Párbeszéd: Szociális munka folyóirat*, hiszen ezt 2014-ben alapítottuk. Nyilván ez nem volt előzmények nélküli, hiszen az előttem megszólalók részletesen elmondták az *Esély* társadalompolitikai folyóirat létrejöttét, illetve azokat a mérföldköveket, melyek a folyóirat életében a mai napig bekövetkeztek, és azt szeretném hozzátenni, hogy az *Esély* folyóiratot nem csak a szociológus és szociálpolitikus hallgatók forgatták nagy buzgalommal, hanem a szociális munka szakos hallgatók is, hiszen mind a szociálpolitika órákra, mind a szociális munka órára ez volt az elsődleges szakirodalom, és nyilván tananyag is.

Ha a szociális munka folyóiratokat nézzük, akkor is találunk előzményt, hiszen volt egyszer egy *Szociális Munka* című folyóirat, ami még a Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolához kötődött és Göllész Viktor főszerkesztője és az akkori szerkesztők munkájának köszönhetően legalább egy évtizedig működött a folyóirat. Ismerve és tudva ezt, szeretnénk volna átvinni a nevet az új folyóirat alapításába, azonban erre akkor nem kaptunk engedélyt, és aztán el is engedték azt, hogy *Szociális Munka* néven induljon el az új folyóirat, hanem kerestünk egy olyan elnevezést, ami jól kifejezi azt, hogy szeretnénk párbeszédet indítani a szociális munkához közelállók, a szociális munkában dolgozók, oktatók, kutatók, és természetesen a szélesebb közönséggel is. Így kapta a folyóirat a nevét, hogy *Párbeszéd: Szociális munka* és ennek a folyóiratnak az első számának a beköszöntőjét Ferge Zsuzsa írta, és azt gondolom,



azzal a mondattal, ami úgy hangzik, hogy „Mert megbeszélni valónk végtelenül sok van”, nagyon jól ki is fejezte ennek a folyóiratnak a célját, hogy megszólítani akar, befogadni akar és nagyon sok témáról beszélgetést akar kezdeményezni.

A folyóirat alapítása szintén egyetemről indult el, méghozzá a Debreceni Egyetem Egészségtudományi Karáról, ami az én munkahelyem, és amikor 2014-ben írtam a tanszékvezetői pályázatomat, belefoglaltam azt, hogy jó lenne, ha tudnánk alapítani egy szociális munka folyóiratot, hiszen erre a szakmának is szüksége van, és egy jó bázist jelenthetne a kutatói és publikációs munkának, egy jó felületet jelentene. Szerencsére társakat is találtam hozzá, akik hasonlóan gondolkodtak, és úgy vélték, hogy egy új folyóirat elindításával egy, a szociális munkát inkább hangsúlyosabbá tévő periodikát tudunk elindítani. A szerkesztőbizottság a kezdetektől fogva állandó, engedjétek meg, hogy felolvassam, kik azok, akik 2014 óta folyamatosan részt vesznek a szerkesztőbizottsági munkában: Ferge Zsuzsa, Darvas Ági, Pataki Éva, Somorjai Ildikó, Budai István, Szöllősi Gábor, Szabó Lajos, Fábián Gergely, Hüse Lajos, Patyán László és Besztercei András.

Többek neve ismert számotokra is, de az mindenképpen jól látható, hogy a szerkesztőbizottság képvisel egy tudományos vonalat, egy egyetemi vonalat, illetve képviseli a szakmai oldalt is, ami inkább a terep és a gyakorlatok oldalát jelenti. Az induláskor a folyóirat küldetésének fogalmaztuk meg a szociális munka értékeinek, elméleti-gyakorlati területeinek, munkáinak, kutatási eredményeinek közlését, diskurzusok folytatását, és hogy a lapban megjelenő írásokkal előmozdítsuk a szakmai közönség és a szociális munka iránt érdeklődők figyelmét. A küldetésünk másrészt jól illeszkedik a szociális munka globális definíciójához, hogy a szociális munka tudomány és gyakorlat, és hogy a folyóirat igyekszik megerősíteni mind a kettőt. És szintén – nyilvánvalóan egy kicsit messzebbre vivő – célunk a szakma beillesztésének előmozdítása a szociológia tudományba, hasonlóan amilyen fejlődési utat bejárt a szociálpolitika. Éppen ezért e kettősség jelenti a folyóirat tartalmi egyensúlyát: egyrészt a kutatásokon és elméleteken alapuló témafeldolgozások, másrészt pedig a szociális munka tudások szakmai és módszertani bővítése, hazai és nemzetközi gyakorlatokkal.

A folyóirat lapszámainak a felépítése és struktúrája is e kettősséget, e kettős szándéknak az egyensúlyát, harmóniában tartását igyekszik megvalósítani, és gyakorlatilag úgy alakítottuk ki a rovatokat, hogy legyenek benne tanulmányok, legyenek benne szakmai-módszertani írások, legyenek benne kitekintők, vagyis a nemzetközi vonal, nézzük meg, hogy mi van a szakma nemzetközi területein. Módszertani írások terén hazait és nemzetközit is igyekszünk közölni és természetesen esettanulmányokat és recenziókat is közlünk.

2014 óta már a kilencedik évfolyamnál tartunk, és azt kell, hogy mondjam, hogy a folyóirat nem csak ismert, hanem népszerű is, a képzések oktatói, hallgatói nyilván tanítanak-tanulnak belőle, de a szélesebb szakmai közönség is nagy kedvvel olvassa a folyóiratban megjelent írásokat. Ez a folyóirat online jelenik meg kezdetektől fogva, kiadónk a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár, mely az egyetem több folyóiratát gondozza, és biztosítja számunkra az online megjelenés platformját, illetve technikai hátterét, és ez nagyon jó lehetőség arra, hogy gyakorlatilag bárholnan a világból elérhetővé váljanak a folyóiratban megjelent cikkek. És még egy haszna van, hogy gyakorlatilag minden cikknek az olvasottságát és letöltöttségét statisztikai adatokban látjuk és tudjuk követni. Meg is néztem most, hogy ez éppen hogy áll, és az látható, hogy a legtöbb kattintás szakma-módszertanhoz kapcsolódó cikkekre történik,



úgy mint esettanulmány, csoportmunka, iskolai szociális munka, vagy akár az együttműködések szerepe. Ebből azt gondolom, hogy jól érzékelhető az, hogy a terepen dolgozó szociális munkások számára keresett és olvasott folyóirat a *Párbeszéd: Szociális munka* folyóirat, de természetesen az oktatásban, képzésekben is felhasználják. Nagyon úgy néz ki, hogy 2022 decemberében elérjük a 300. cikk megjelenését, ami, én azt gondolom, hogy egy egészen jó mutató, egy jó adat az elmúlt évekre visszatekintve.

Úgy indult a folyóirat, hogy évente négy számot fogunk megjelentetni, aztán a kiadó bizonyos minőségbiztosítási elveket bevezetett és ezekhez igyekeztünk ragaszkodni, hogy ebben változás történjen, most már évente kétszer jelenünk meg, sokkal több cikket jelentetünk meg, mint ezt a korábbi időszakban megtettük, de nemcsak a számok megjelenése van napirenden, hanem tematikus számokat is szoktunk megjelentetni, az egyik az Iskolai szociális munka tematikus szám volt, és hamarosan megjelenik a Spiritualitás és szociális munka különszámunk, illetve az is hozzánk kapcsolódik, hogy az MTA Szociológiai Tudományos Bizottság Szociális Munka Albizottsága, illetve az albizottsággal együtt működő főszerkesztők, szerkesztők kutatás és szociális munka kötetet is, ennek első és második kötetét nálunk jelentették meg, és így gyakorlatilag a folyóirat gazdagott ezzel a két kötettel.

Lakner Zoltán: Köszönjük szépen. Itt két folyóiratról van szó, és amikor készültem erre a beszélgetésre, és gondolkodtam, hogy mi mindent kéne szóba hozni, ne vegyék se udvariatlanságnak, se szentségtörésnek, de én azon gondolkodtam, hogy nem kevés-e ez? Eltelt több mint harminc év, két folyóiratról beszélünk, ráadásul két folyóirat, amelyik a szakmai közeg identitásának a kialakítását és fenntartását igyekszik szolgálni. Még csak azt sem mondhatjuk, hogy oktatási segédanyagként funkcionál, merthogy oktatási anyagként funkcionál – nincsenek átfogó nagy szociálpolitikai tankönyvek. Szociális munkában nem vagyok teljesen biztos, korábban talán voltak, de valószínűleg egy újabb hullámra szükség lenne. Beszéltetek arról, hogy értékalapú tudományról van szó. Ezeknek az értékeknek, feltételezem, hogy nem csak egy szűk szakmai közegnek kellene hogy legyen üzenetük. Tehát valamiféle nagyobb közönséghez is kellene, hogy ez szóljon, és akkor még itt az utánpótlás-nevelésről és a nemzetközi tudomány eredményeinek a bevonásáról nem is ejtettünk szót. Szóval azt firtatnám én, hogy lehet-e ennyiféle dolgot egy-egy folyóiraton keresztül képviselni? Miért nincsen több? Ekkora a szakma, vagy miről van itt szó? Ha megengeditek, most Szoboszlai Katit kérdezném először: értem, hogy ez egy szociális munka profilú folyóirat döntően, de az itt jelenlévő vendégek is beszéltek arról, hogy az *Esély*nek is van szociális munka rovata, megjelennek ilyen típusú publikációk. Ti, Kati, miért éreztétek azt, hogy kell még egy ilyen típusú folyóirat?

Szoboszlai Katalin: Igen, persze, az *Esély*ben megjelennek a szociális munka témájú írások is. Amit ebből kiemelnék, hogy a szociális munka mint professzió, mint szakma fejlődésének ez egy állomása, hogy van egy önálló folyóirata. A hazai professzió fejlődésben nyilván nagyon fontos szerepe volt a képzés elindulásának, és ahogy a képzés elindulásának az előfutára a társadalompolitikai-szociálpolitikai képzés volt, amiről Lévai Kati beszélt az elején, így valahol az, hogy a szociális munkának van egy önálló folyóirata, az arról is szól, hogy ezt a szakmát ezzel is igyekszünk erősíteni. Illetve hozzákapcsolni azt, hogy ebben a szakmában is vannak kutatások, vannak olyan eredmények, amik hatnak az elméletekre, hatnak a gyakorlatokra, és hogy a gyakorlatok folyamatosan visszahatnak az elméletekre, a képzésekre, ezekből kutatások tudnak elindulni, tehát hogy ezek a kölcsönhatások nagyon jól működnek a szociális munkában is.



A másik pedig, hogy a szociális munkának a tudományosságát szeretnénk ezzel is megerősíteni, hogy igen, itt képződnek olyan szakmai értékek, amelyeket a tudomány is be tud fogadni, és ennek egy nagyon jó felülete, hogy ha van egy önálló folyóirata a szociális munkának.

Lakner Zoltán: Az *Esély* kapcsán kérdezlek titeket, amit feszegetni próbálok, az arról is szól, hogy van-e egy olyan kép bennetek, hogy kinek, kiknek is kellene szólnia egy ilyen folyóiratra? Hiszen azért máshogy beszélsz egy szakmai közeghez, amelyhez kell beszélned, más-hogy beszélsz egy szakmai, de nem szociálpolitika szakmai, de mégis tudományos közeghez, máshogy beszélsz egy ennél talán tágabb érdeklődő közeghez, nem tudom, hogy egy folyóiratra mindezt fel kell-e vállalnia, az is lehet egy válasz, hogy nem kell.

Lévai Katalin: Nekem ez egy alapkérdésem volt az első pillanattól kezdve, illetve ez több kérdés. Az egyik kérdés az, hogy hogy lehetne kinyitni ezt a szakmát, éppen azért, mert azt gondolom, hogy rettenetesen fontos általános érvényű értékeket képvisel. Ezek az értékek, amelyekről beszéltünk és amelyek végtelenségig lecsupaszítva a szabadság-egyenlőség-testvériség értékeire vezethetők vissza. Azt gondolom, hogy ezek olyan univerzális értékek, amelyeket nagyon fontos lenne egy szélesebb közönség elé vinni, és valamilyen módon ezeket az értékeket nagyon nagy erővel képviselni, általánossá tenni és terjeszteni. Ennek akadálya sajnos szerintem a szakmai nyelv. Mert hogyha hallgatjuk a különböző szakpolitikusokat, akkor egy olyan nyelvet beszélnek, ami egy konferencia nyelve, illetve egy szakmának a nyelve, de ettől egy „átlag” ember elalszik. Nem lehet úgy elbeszélni egy történetet, ahogyan (sajnálatos módon) nagyon sokszor kitűnő tudósok elbeszélik. Tehát ezeket érdekessé kell tenni, pláne a mai világban, ahol annyira sokszínű, annyira sokféle inger éri az embert, hogy egyszerűen muszáj másként beszélni.

Ezért gondoltuk mi, és ezért alakítottuk úgy át időközben az *Esély* profilját, hogy egyre több lett benne a személyes történet. Tehát a szociális munka felé mentünk el, és megnéztük azokat a történeteket, amelyek megmutatnak egy-egy életsorsot, és azokban, mint cseppben a tenger, benne van minden. És bevontunk olyan újságírókat, írókat – például Szász Annára emlékszem, meg én magam is elkezdtem írni – akik nem kizárólag ezt a szakmai nyelvet használták, hanem megpróbálták kicsit oldani, kicsit érzékenyebben, kicsit irodalmiabban megfogalmazni azokat a dolgokat, amiket egyébként a szakma nagyon pontosan megfogalmaz. Szerintem ez egy nagyon fontos küldetése lehetne. Egyébként én fantasztikusnak tartom azt, hogy mai napig működik az *Esély* – de azt hiszem, hogy az az áttörés nem történt meg, hogy a nagyobb közönség számára is fogyasztható és élvezhető nyelven megfogalmazott folyóirat legyen.

Lakner Zoltán: Ilyóának azzal adnám tovább a szót, hogy persze, de ez egy szakmai folyóiratra dolga, hogy megteremtse a saját nyelvét, és hogy mivel ez egy új szakma, nyilván feladatokat volt és ma is feladatokat, hogy a tudományos elismertséget megkapja a megérdemelt módon. Ehhez viszont szükség van arra, hogy ezt a befelé forduló konferencia- és tanulmány nyelvet meghonosíthassátok, mert ez jelent a tudományos közegben egy legitimitást, és bizonyos szakzsargonokra azért van szükségünk, hogy pontosabban tudjunk fogalmazni.

Czibere Ibolya: Igen, abszolút egyetértek veled. Ez most két nézőpont, de ettől függetlenül azt mondom, hogy egy ilyen lapot azzal lehet nyitottá tenni, hogy a fiatalok felé nyitunk. Én azt tapasztaltam, hogy az egyetemi hallgatók, a doktorandusz fiatalok, a pályakezdő fiatalok, ha segítjük őket, hogy olyan minőségű publikációkat írjanak, amelyeket egy ilyen magas minősítettségű folyóirat is megjelentethet, akkor a fiatalokon keresztül azok a témakörök is beke-



rülnek a folyóiratba, amelyek ma, ebben a huszonegyedik századi társadalomban is fontos témák lehetnek, új témák lehetnek. Innovatív témák, olyan témák, melyek fejlesztésekről, ötletekről szólnak, a szakma megújulásáról valahol a gyakorlatban, amiről nem is tudunk.

És aztán ezeknek az információknak a terjesztése, magam is látom a doktori programunk kapcsán is, hogy egyik fiatal ír valamit, felbátorodik a másik is – segítünk nekik abban, hogy ezek a cikkek most már a nemzetközi szintet elérve készüljenek el, de mégiscsak az ő nyelvükön íródjanak, ugyanakkor képesek legyenek arra, hogy egy tudományos keretben gondolják mindezt végig. Ez nem azt jelenti, hogy emészthetetlen fogalomrendszerben, de sajnos ez is hozzá tartozik. Hogy meg kell tudni ezt a tudományt is tartani, és Magyarországon kell megtartani. Tudom én, hogy nagyon sokat publikálunk külföldre, és erről majd fogok beszélni, hogy ez milyen nehézségekkel jár, de nekem mindig is meggyőződésemm volt, hogy itthon is terjesztetni kell azt a tudást. Én akkor fogok sikeres kutató lenni, ha egy külföldi neves folyóiratban megjelenik angolul a cikkem, mindnyájan tudjuk ezt. Ugyanakkor felelőssége szerintem a hazai tudóstársadalomnak is, szakértői társadalomnak is, és a folyóiratoknak is, hogy teret adjanak annak, hogy magyar nyelven is megíródhassanak ezek, és ne kelljen angolul értelmezni, még fizetni is érte, netán négy héten át bérelni a magyar kollégámnak a Magyarországról szóló cikkeit. Vagy azért, mert itthon nem jelenhet meg bizonyos okok miatt, vagy azért, mert ő úgy ítéli meg, hogy jobban jár külföldön, ahol befogadóbbak a téma iránt. Ezért én azt gondolom, hogy a fiatalok nagyon sokat segítenek ebben, másrészt pedig a szakemberek. Itt a programfejlesztőkre gondolok, azokra, akik a döntéshozás közelében vannak, hogy elmagyarázhassák, hogy mi miért és hogyan történik, és milyen elvek azok, amelyek egy szociálpolitikai programot felépítenek, és hogyan kell azt tenni bizonyos értékek alapján.

Az *Esély* folyóirat, mióta open access rendszerben működik, sokkal inkább nyitott mindenki felé. Eddig is nyitott volt, de azzal, hogy rögtön megjelenik és rögtön letölthetővé és olvashatóvá válik, a legfrissebb információkat, a legfrissebb kutatási eredményeket tudjuk eljuttatni az érdeklődőknek. És ráadásul érzékelek egy olyan tendenciát, hogy megnövekedett a szociológiai jellegű kutatások fajsúlya, hangsúlya a szociálpolitikai, társadalompolitikai területeken. Fiatal kutatóként egyre többen érdeklődnek az ilyen témák iránt, ami szintén felelősség, hogy ezeket karoljuk föl és mutassuk be, mivel nagyon nehéz adatokhoz és információkhoz jutni, viszont, ha ebben a miliőben saját friss kutatási eredményekkel tudunk szolgálni, az szintén növelheti egyrészt a tudást, másrészt pedig a népszerűségét is a lapnak.

Lakner Zoltán: Szóba hoztad a döntéshozókat, és nem állom meg, hogy megkérdem: ezek eljutnak a döntéshozókhoz? Igénylik a döntéshozók ezt a tudást?

Czibere Ibolya: Szerintem igen, igénylik a döntéshozók a tudást, hogy valamihez képest tudjanak ők dönteni. Bármilyen döntési szintről beszélünk, bármilyen ideológiai keretről is beszélünk, de én tisztában vagyok vele, hogy művelt politikusok olvassák a folyóiratokat, teljesen mindegy, hogy milyen irányból képvisel bármilyen értéket.

Lakner Zoltán: Nem kell, hogy egyetértsenek, de valamihez képest, ahogy mondtad.

Czibere Ibolya: Igen.

Lévai Katalin: Röviden szeretnék erre reagálni, de még a nyelvre visszatérve, és a döntéshozókra, ha összekapcsolhatjuk. Két olyan szerzőnk volt, illetve több is volt, de kettő jut most eszembe: Robert Castel és Pierre Bourdieu, akik olyan nyelven fogalmaznak, olyan erős, intenzív, hatásos nyelven fogalmaznak meg pontos szociológiai tételeket, hogy arra mindenki föl-



kapja a fejét és odafigyel. Tehát mikor azt mondja Pierre Bourdieu, hogy „a forradalom belép a konyhába” vagy valami hasonlót, hogy Robert Castel olyan metaforákat használ, amire mindenki odafigyel, azzal ugyanolyan pontosan jelezhetnek kategóriákat, fogalmakat, és nem veszít az értékéből semmit, nem lesz gyengébb, sőt, erősebb lesz, és jobban odafigyelnek rá. Tehát én mindig arra biztattam minden szerzőt – és ez sok szerző esetében működött is – hogy ezt a tudományos nyelvet próbálja meg egy kicsit oldani, és olyan módon az olvasó elé tárni, hogy az élvezhető legyen, befogadható legyen, legyen egy jó történet. Én mindig azt mondom, arra figyelnek fel az emberek, hogyha van egy igazi története. Ha egy személyes történetbe beleágyazol egy társadalmi mondandót, ha ötvöződ a történelmet, a társadalomtörténetet és a személyes történetet, akkor az hat, akkor az nagyon jól hat.

És a döntéshozókra, ha visszatérhetünk: ez úgy indult, és ez Ferge Zsuzsának a nagy érdeme, hogy sikerült alkuat kötnie az akkori hatalommal. Az akkori hatalomban már voltak olyan emberek, mint Csehák Judit, mint Bánfalvi István, akikkel meg lehetett kötni ezeket a bizonyos személyes alkukat. Én 14 évig szerkesztettem az *Esélyt*, 14 év alatt változtak a kormányok, váltógazdálkodás volt, de az *Esély* megmaradt, meg tudott maradni annak ellenére, hogy az értékein nem változtatott, a Fidesz kormány alatt is meg tudott maradni, mert viszonylag függetlenek voltunk, független anyagi forrásokhoz hozzá tudtunk jutni, és ezért tudott működni. De tény, hogy amikor az az oldal volt hatalmon, amelyiknek az értékeit mi is vallottuk, akkor nyilván sokkal egyszerűbb volt megtalálni az utat a döntéshozókhoz, és volt, nagyon is erős kapcsolat velük. Később, amikor Fidesz kormány volt, akkor nem nagyon, mert ők nem igazán igényelték azt, nem is nagyon figyeltek oda arra, hogy mit mondtunk. Időnként Harrach Péter dühöngött egy kicsit, hogy nem eléggé tisztelettelően viselkedünk, de ennél több érdemi párbeszéd nem volt. Tehát az egy nagyon érdekes kérdés, hogy a mindenkori hatalomtól függetlenül tudjon működni egy folyóirat, és őrizze meg a saját értékeit. Egyébként mi magunkat kolduló rendnek hívtuk, még az ősidőkben, mivel mindenkitől koldultunk.

Lakner Zoltán: Ezt még feszegetni szeretném, hogy mivel indult el az *Esély* '89-ben, de Szoboszlai Katit úgy szeretném bevonni ebbe a beszélgetésbe, hogy egyrészt, mint SZSZ elnök, van-e valamilyen benyomása róla, hogy a szakmában zajló párbeszéd hogyan éri el akár a döntéshozókat, akár a szélesebb társadalmi közeget, másrészt amit elmondtál, nagyon érdekes volt, hogy milyen témákat olvasnak leginkább nálatok, a *Párbeszéd* folyóiratban. Erről nekem megint az jutott eszembe, hogy a szociális munkások mennyivel jobban szervezik meg magukat, mint a szociálpolitikusok, sokkal gyakorlatiasabbak, tehát hogy csináltak egy olyan folyóiratot, amit a terepen dolgozók és a szociális munkás hallgatók olvasnak és ha jól értem, ebből az is kirajzolódik, hogy van egy ilyen tudatos utánpótlás-nevelési törekvés.

Szoboszlai Katalin: Igen, itt most sok kérdés hangzott el egyszerre, az, hogy a folyóirat mennyire jut el politikai döntéshozókhoz, vagy a folyóiratban megjelenő tanulmányok mennyire jutnak el, erről nekem nincs visszajelzés. Megmondom őszintén, egyetlen politikai párt vagy politikus sem ad erről visszajelzést. Azt gondolom, hogy ettől lehetünk, kell is, hogy függetlenek legyünk. Olyan pénzügyi támogatásunk sincs, amire azt mondhatnám, hogy hatása lenne a folyóiratnak, egy nagyon vékony költségvetéssel rendelkezünk, ami egyetemi forrásokból áll rendelkezésünkre, amit gyakorlatilag a megjelenésünk technikai kiadásaira tudunk fordítani. Ennek mi egyébként nagyon örülünk, hogy a szociális munka gyakorlóit köreiben nagyon népszerű és olvasott a folyóirat és meg lehetett azt figyelni, hogy olyan idő-



szakokban, amikor a szociális munka területén valami nagy változás elindult, mondjuk szinte egyik hónapról a másikra, bevezetik az óvodai-iskolai szociális munkát, és gyakorlatilag a nulláról kezdve ki kellett épülnie egy olyan intézményrendszernek az egész országban, mire például csak szórványban voltak az országban azt megelőzően is, hogy iskolai szociális munka néven. Akkor mi, mint a folyóirat szerkesztőbizottsága, hoztunk egy olyan döntést, hogy rakjunk össze egy iskolai szociális munka különszámot, hiszen már korábban megjelent hazai publikációk is rendelkezésre álltak, illetve meg tudtunk szólítani olyan szociális munkásokat, akik ezen a területen már dolgoztak és hajlandóak is voltak megírni különböző aspektusait az iskolai szociális munkának. Gyakorlatilag összeállt ez a szám, amit különszámként jelentettünk meg, és ennek akkor abban az időben, egy fél év alatt megnőtt az olvasottsága, mert nagyon várták a területen dolgozók azt, hogy valamilyen muníciót kapjanak ahhoz a munkához, amit nekik a jogszabályváltozással el kellett kezdeniük terepen. Megnövelte az olvasottságunkat, illetve tényleg azt vettük észre, hogy azok, amik a mindennapi szociális munkában jól felhasználhatók, illetve tanulmányokban nagyon jól felhasználhatók, azoknak a népszerűsége igazán magas. De nyilván arra is szükség van, hogy olyan írásokat és tanulmányokat is meg tudjunk jelentetni, amelyek egy tágabb kontextusban tudják a szociális munkát értelmezni, illetve a szociális munka értékei mentén is tudjanak újat mondani az olvasóközönségnek.

Czibere Ibolya: Kapcsolódva még röviden: említetted a képzések szerepét is, és én azt gondolom, hogy most nagyon speciális helyzetben vagyunk, az ELTE képzései, szociálpolitikus, szociális munka szak, ez jelenti, mindig is ez jelentette a zászlóshajó képzést, és kapcsolódtunk mi, a nagyobb vidéki egyetemek a képzéseinkkel, hozzájuk és gyakorlatilag mivel az első oktatók, mindenki az ELTE-n képződött ki, hozták is ezt a tudást, és nagyon sokáig nagyon népszerűek voltak ezek a képzések, és most érzékelünk egy olyan válságot, már sok éve, amely szerintem szorosan a Bologna-rendszer bevezetésével is összekapcsolható, de majd erről később, úgyis láttam a programban, hogy lesz majd külön beszélgetés. Azt szeretném kihangsúlyozni, hogy ezek a szociális képzések vannak most olyan helyzetben, hogy a hallgatói létszám nagyon lecsökkent, szociálpolitikus képzés már csak két helyen van – az, hogy Debrecenben és Budapesten, az még jó dolog – nappali képzés, amit nagyon sikeresen tudunk folytatni, de korántsem olyan népszerű ez a szak, mint korábban volt, illetve a szociális munka szakra is jóval kevesebben iratkoznak be, akár a volt főiskolák, most már ők is egyetemek, de magunkat is beleértve. Ez biztosan problémás, és befolyásolja azt, hogy ezek a folyóiratok, van még néhány szociálpolitikai jellegű folyóirat, ezek a folyóiratok nem tömegesen jelennek meg, mert visszaút az, hogy a szakma inkább fogyatkozik, mint növekedne, pedig nagy szükség volna rá.

Lakner Zoltán: A szakma fogyatkozásához még visszatérnék, viszont ezt megelőzően még egy dologról hadd kérdezzek meg benneteket: a folyóiratoknak, kiemelten az *Esély*nek a bekapcsolása a nemzetközi vérkeringésbe. Az nyilván reveláció volt, hogy az *Esély*ben megjelentek ezek az óriási nevek a társadalomkutatásból, és kíváncsi lennék arra, hogy Ibolyának milyen stratégiája van arra, hogy ez továbbra is így maradjon, hogyan merítetek, hogyan válogatok a nemzetközi trendből, mert nem vagyok meggyőződve arról, hogy egy nyugat-európai vagy amerikai társadalomtudományból feltétlenül. Szóval minden reflektál arra, ami Magyarországon zajlik, mert van néhány speciális problémánk, illetve hogy a mi speciális problémáink hogyan illeszthetők be ezekbe a nemzetközi trendekbe. Hogyan kezdődött ez, szóval hogy került Bourdieu az *Esély*be?



Lévai Katalin: Elkezdtek fordítani híres, ismert szerzőknek elsősorban a kutatási anyagait, és aztán visszamenőlegesen a könyveket. De azért ez 14 év, nem csak a kezdet, 14 év alatt nagyon sok külföldi szakirodalmat hoztunk be. Ebben volt egyfajta tudatosság, hogy hogy válogattunk. Abban az időben egy nagyon izgalmas és nagyon mozgalmas konferenciaélet zajlott. Ami nem azt jelentette, hogy az ember kiment egy konferenciára és ott végigülte az előadásokat, hanem valóban be is kapcsolódhatott, megismerkedhetett a szerzőkkel, kérhetett tőlük szöveget és a szerkesztőbizottságba bevonhatta őket. Georg Vobruba például így lett a szerkesztőbizottságnak a tagja, hogy egy konferencián megismertük és elmondtuk, hogy mi az *Esély*, és onnantól kezdve őt ez érdekelte, és állandó szerzőnk is lett. Akkor volt – de talán most is van – egy nagyon intenzív nemzetközi konferenciaélet, és mivel mi nagyon érdekesek voltunk, mint egy olyan ország, ami éppen áttér az államszocializmusról a piacgazdaságra, és hű, micsoda változások történnek, és mekkora szabadság és hogy történik ez most meg. Gyakorlatilag egy agyelszívást is folytattak a nyugatiak, rengeteg meghívást kaptunk, külföldi egyetemeken tanítottunk, külföldi konferenciákon vettünk részt, amiben volt egy olyan önző szempont az ő fejükben, a háttérben, hogy megismerjék azt, hogy itt mi történik Magyarországon. Transzitorság, mi akkor az voltunk, és ők ebből nagyon sokat profitáltak, de mi is. Nagyon sok szép könyv, nyugati szerzők könyvei születtek meg arról, hogy hogy néz ki Magyarország, azoknak az elbeszéléseknek az alapján, amelyeket mi meséltünk nekik különböző konferenciákon, találkozók, meg egyetemi szemináriumokon, mert ott viszont beültek az óráinkra. És szorgalmasan jegyzetelték, hogy mi történik Magyarországon és mi lábjegyzetben szerepelünk. Ezt azért ne felejtjük el, hogy ez is hozzátartozott a rendszerváltozás éveihez, ezek igazából már a kilencvenes évek voltak. De nagyon sokat profitáltunk mi is, hiszen egy olyan kapcsolati tőkére tettünk szert, ami aztán segített abban, hogy behozzuk a legrangosabb és legnívósabb külföldi szakirodalmat.

Czibere Ibolya: Mára ez a helyzet homlokegyenest megváltozott. Az úgynevezett nemzeti lapok, teljesen mindegy, hogy melyik országról beszélünk, saját országuk nyelven írnak, saját, lokális dolgaikról, és ami nem angolszász területen megjelenő folyóirat és nem angol nyelven jelenik meg, azt nem jegyzi egyetlen olyan kereskedelmi, nagyplatformú indexáló cég sem, mint a Web of Science vagy a Scopus. Tulajdonképpen bezáródnak ezek a saját nyelven publikáló folyóiratok a saját országuk olvasóközönségébe. Nagyon komoly a felelőssége egy ilyen lapnak, mert a tudományometriai mérések, mindazok a mutatók, amelyeken keresztül hatást, minőséget, presztízt kapcsolnak egy folyóirathoz, azt ezek a nagy, kereskedelmi indexáló cégek platformjain keresztül lehet mérni, illetve ők azok, akik mérik, és nagyon kevés magyar folyóirat van, illetve amely nem angolszász. És ez azért probléma, merthogy ezeknek a lapoknak a presztízsét, és így a publikálást mint presztízt ebben a lapban, meghatározza a minősítettsége. A minősítettség pedig nemzetközi szinten érvényesül most már, illetve nyilván Magyarországon is, mert az is egy minősítettség, hogy azok az akadémiai listás lapok, ahol a szakértői elit mondja azt, hogy az *Esély* „A” kategóriában van, az is egy nagyon fontos minősítettség természetesen.

Ugyanakkor felelőssége minden folyóiratnak, hogy egyre inkább bevezesse ezeket a lapokat, magát a folyóiratot abba a nemzetközi világba, ahol versenyeznie kell ezekért a pozíciókért, és azokat a rangsorokat el kell nyernie, hogy akár külföldi szerző, akár hazai szerző publikálhasson benne. Viszont a szerzők minősítése is ezeken a lapminősítéseken keresztül történik. Tehát ha én publikálok egy folyóiratba, és azt mondják, hogy pályázzak meg egy státuszt,



és azt kérdezik, hogy hány Q1-es lapba publikáltam, vagy hány A kategóriás lapba publikáltam, mert én akkor vagyok jó tudós, ha én sok ilyenbe publikálok. És azt mondom, hogy akkor vagyok jó főszerkesztő, ha el tudom indítani a lapot abba az irányba, amely a mostani trendeknek felel meg, hogy nemzetköziesítjük úgy, hogy a magyarországi, lokális témák is kikerülhessenek külföldre. Illetve egy olyan angol nyelvű verzióját szeretnénk a folyóiratnak, a külföldi szerzők számára, amivel bevonhatjuk a hasonló értékeket valló külföldi szerzőket erre a magyar platformra, de ahhoz nagyon sokat kell dolgozni, hogy idáig eljussunk, és elkezdjék legálább indexálni az *Esélyt*. Ez most a következő két évnek a nagyon fontos célja lesz.

Lakner Zoltán: Ez nagyon ambiciózus és ezt jó hallani. Utolsó körként oda kanyarodnék vissza, részben amit Ibolya említett, hogy foglalkoznak a szociális szakos hallgatók, és ezt nem tudom nem áthallani ahhoz, amit Lévai Kati a legeslegelején mondtál, az első megszólalásod végén, hogy mennyire sikerült megteremteni azt a társadalmi közeget, amely fogadóképes azokra az értékekre, amelyekről mi itt beszélgetünk. Szóval biztos, hogy ez csak a Bologna-rendszer, amiről beszélünk? Ami okozza azt, hogy ma nem tűnik annyira divatosnak a szociális szakma? Ezt Szoboszlai Katalintól is kérdezem. Mégiscsak arról van itt szó, hogy van egy szakma, ahogy mondtátok, értékalapú tudomány, tehát az, hogy ezeknek az értékeknek éppen mi az árfolyama egy társadalomban, én azt gondolom, meghatározza azt is, hogy hogyan állnak ezek a szakmák, és ez összefügg még akár a nemzetközi minősítéssel is, mert hát valahonnan rekrutálódniuk kell azoknak az előbb fiatal, aztán idősebb tudósoknak, akik tudnak ilyen nemzetközi minősítésű szövegeket írni.

Szoboszlai Katalin: Én nem írnám egyértelműen a bolognai rendszer, illetve az abból eredő változások számlájára azt, hogy egyre kevesebb szociális szakos hallgató van. Én azt gondolom, hogy Magyarországon 2010 után a kormány rendesen mindent megtett azért, hogy a társadalomtudományi képzési területen a bemenetelt megnehezítse az alapszakokra nézve. A szociális munka alapszakon már a 2010-es évek közepétől megjelent a kötelező emelt szintű érettségi – míg mondjuk az egészségtudományi képzésekben csak 2018-ban vagy 2019-ben, ott vezették be talán a legkésőbb. Statisztikailag is lehet látni azt, hogy évről évre kevesebben jelentkeztek mondjuk szociális munka alapszakra, és évről évre kevesebb hallgató jutott be szociális munka szakra, és azt is lehet látni, hogy a képző intézményekben hol tudott elindulni minden évben egy évfolyam, és hol maradnak ki évfolyamok. Odáig is el tudtunk jutni, hogy manapság nincs kétszáz nappali tagozatos hallgató, ha a szociális munka és a szociálpedagógia alapszakokat összeadjuk, és azt gondolom, hogy ez azt is mutatja, hogy az utánpótlás egyre kevesebb, és egyre kevesebb szociális munkást, illetve szociálpedagógust tudnak a képzések továbbítani a munkahelyeknek. Minden évben vannak beiskolázási programok nálunk is, iskolai roadshow-kra járunk, azt lehet észrevenni, hogy a középiskolásokat valami teljesen más érdekli, nem a szociális szakma felé orientálódnak. De ez nem azt jelenti, hogy azok az értékek, amiket a szociális munka is magáénak vall: szabadság, egyenlőség, szolidaritás, igazságosság, hogy ez ne lenne fontos számukra, vagy ne tennének azért, hogy mondjuk a szolidaritást kifejezésre juttassák. De mint képzést, mint jövőbeli szakmát, igazából nem választják. Valami más, gazdálkodás, menedzsment, pénzügy, közgazdaság – ezek a területek sokkal vonzóbbak számukra, mint a szociális szakma.

Lakner Zoltán: Köszönöm szépen, nagyon fontos volt, hogy mindezt elmondtad. Ibolya, ha már a te gondolatodra akaszkodtam rá, részben a Bolognával kapcsolatban, mivel egészítened ezt ki?



Czibere Ibolya: Az egyik dolog, hogy nagyon lerövidült a képzés időszaka, ezért úgy engedünk ki hallgatókat ilyen krízises helyzetű társadalmi viszonyok közé, hogy részben eszköztelenek maradnak. És ez egy örök probléma, hogy már a gyakorlat alatt látják, hogy kiégett és kudarcokkal terhelt szakemberek mellé kerülnek majd és dolgoznak. Ugyanakkor azt is látom, nagyon-nagyon sokat járunk kisebb településekre, szegényebb régiókban találkozunk szakemberekkel, ők maguk már annyira elfáradtak, hogy a kommunikációjukra, még ha ilyen képzésekben is tanultak, rá sem lehet ismerni. Tehát oly mértékben megváltozott, hogy jó érzéssel illet egy felsőoktatási képzésben nem mondunk, ilyen jelzőkkel nem dolgozunk, ilyen összefüggésekben nem gondolkodunk, ehhez képest már a szakemberek egy része is azokat a kifejezéseket használja a kudarcainak a feldolgozására, amit a helyi politika használ, amelyet a helyi lakosság hallani akar.

Teljes mértékben tehetetlennek érzik magukat, és ez átfordul abba, hogy a leges-leges-legszegényebb településen, ahol kétezer fős roma szegregátum van, azt mondja a szociális munkás: „Minek a Biztos Kezdet Gyermekház, nem való ez semmire! Be is zárjuk.” Miközben elmondják a többi településen, hogy fantasztikus, hogy van Biztos Kezdet Gyermekház, hogy milyen fontos ennek a léte, és kézzel-lábbal mentik, amíg menthető, hogy fenntartható legyen. A legszegényebbeknél, a legfáradtabbaknál, a legtehetetlenebbeknél már ezt is el kell, hogy felejtjük, merthogy ők ott magukra vannak hagyva. Hogy mit szeretnének, nem tudják. Hogy járnak-e továbbképzésre? Nem, mert ők mindent megtesznek, és ennyi elég. És ez a mindent megtesznek, ez az, hogy akkor jó az a cigányember, ha nem szemetes a környéke. És csak ámulunk-bámulunk, hogy mi nem ezt tanítottuk, nem itt kellene tartani. És nincs továbbképzés, nincs fejlesztés, nincsenek olyan értékek, megerősítések, amelyekkel tudnának tovább dolgozni. Azt látom, hogy egyre több probléma jön a felszínre, amit a helyi lakosság lát, persze ott élnek a fiatalok is, akik szintén a szülőktől, meg a környezetüktől hallják azt, hogy hogyan a legegyszerűbb gondolkodni ezekről a problémákról, és dehogy szeretnének ők egy ilyen tematikájú képzésbe bekapcsolódni. Szerencsére azért van jó sok fiatal, aki kivétel ez alól, de nagyon sokat küzdünk ezzel. Hogy ha már Bologna-rendszer, és lerövidült a képzés, legalább épülnének rá olyan szakmai képzések, továbbképzések, lenne lehetőségünk olyan programokat megmutatni, indítani a szakmában dolgozóknak, amely segít nekik ezekben a problémás helyzetekben is.

Lakner Zoltán: Köszönöm szépen. Kati, hogy látod ezt az ívet?

Lévai Katalin: Én azt a kérdést tenném fel, hogy van-e olyan szakma itt most Magyarországon – biztosan van –, ahova tömegesen és lelkesen áramlanak a fiatalok, és ahol egyre többen akarnak a magyar egyetemekre menni. Gondolom, van ilyen szakma, ez nem a társadalompolitika. De miért nem? A választ nem olyan nagyon nehéz megadni, egy olyan országban, ahol szemmel láthatóan a társadalompolitikai intézményeket leépítik, ahol szemmel láthatóan egy olyan széles társadalmi réteget észre sem vesznek, és semmibe sem vesznek, akkor miért gondoljuk azt, hogy reménykedve, lelkesen, örömmel, bizakodva, a tehetségükben és a teljesítő-képességükben bízva beáramlanak az emberek egy olyan szakmába, amelynek alig van ma valamiféle legitimitása ma Magyarországon.

De hogy ne ez legyen a zárszó, én azért készültem, mert Ferge Zsuzsának volt egy nagyon szép metaforája, a pici zsákok gesztenyegyűjtéshez, ami azt példázta, hogy egy Mari nevű háztartási alkalmazott varrt neki gyerekkorában kis vászonzsákokat, amelyekbe belegyűjtötték a gesztenyéket. És ezen egy picit elgondolkodtam, hogy az emberek, ahogyan Ibolya is mondta és



Kati is mondta, nem szívesen foglalkoznak olyan embereknek a sorsával, bajával, akiknek a sorsuk nem szép, akiket inkább elkerülünk, akiket inkább nem akarunk látni. És akkor én ezt úgy írtam meg egy cikkben, hogy: „Szépet áhító ösztönünk és gyermeki önzésünk azt súgja, hogy csupán az ép, fényes és egészséges darabokkal foglalkozzunk, a ráncos, férges, megtaposott, csúf példányokat észre se vegyük, hagyjuk a földön heverni, ne rontsák gyűjteményünk minőségét. Csakhogy ez óriási csalás lenne. Nekünk az egész tarka, csapzott gyűjteményt kell számításba venni, s ha annak széthullott, sérült, vagy éppenséggel ép elemeiből akár egy szilánknyi igazságot is közvetíteni tudunk a következő nemzedéknek, már nem éltünk hiába.”²

² Lévai Katalin: Egy Szabad Nő – Ferge Zsuzsa nyolcvanötödik születésnapjára, in: *Párbeszéd: Szociális munka folyóirat*, 3(2) (2016. június).